

Een reisverhaal uit 1765

Het hierna te publiceren verslag van een plezierreisje van Amsterdam naar Rijnauwen en omgeving werd in 1772 geschreven door Mattheus Graswinckel op grond van aantekeningen tijdens de reis, die in de "telegramstijl" zijn te herkennen. Het bevindt zich thans in het rijksarchief te Utrecht, familiearchief Huydecoper nr. 1554.

Mattheus Graswinckel (1724-1791) behoorde tot de kringen der Amsterdamse magistratuur en was sinds 1750 gehuwd met Anna Maria Troyen (1729-1767). Behalve dit echtpaar nam ook het volgende aan het tochtje deel: David ten Hove (1724-1787), eveneens tot de Amsterdamse magistratuur behorend en meerdere malen miljoenair, gehuwd sinds 1763 - nadat twee eerdere echtgenoten waren overleden - met Jacoba Graswinckel (1723-1771), zuster van Mattheus.

Verder namen twee meisjes deel aan het reisje: Wendela Eleanora ten Hove (dochter van David en zijn eerste vrouw Cornelia Adriana Sautyn) en Sara Petronella Graswinckel (dochter van Mattheus en Anna Maria Troyen).

Waarom voor het tochtje Rijnauwen als pleisterplaats werd uitgekozen is duidelijk: David ten Hove was van 1750 tot 1773 heer van Rijnauwen en bezitter van het kasteel, hoewel hij er niet woonde. Door dit bezoek liet hij zijn derde vrouw voor het eerst zijn kasteel zien en verwelkomde haar daar met een hoogdravend gedicht, dat een interessante passage bevat waaruit blijkt dat er al in 1765 spekkepannekoeken in Rijnauwen werden gegeten.

Journal van een pleyziertogtje gedaan in den jaare 1765
bij twee mans met hun vrouwen en dogtertjes uytmaakende
ses personen buyten of behalven de dienstboden.

Berigt aan den lezer.

De reden waarom deeze reysbeschrijving niet eerder onder U
Ed. oog gekoomen is, deeze is ontstaan uyt oorzaak dat uyt-
gezondert een eenige, al de quaternes daar de annotatien
opgeschreeven waaren, verlegt, en niet wedergevonden zijn
voor 't gepasseerde jaar 1771 wanneer 't een eenige wederom
weggeraakt was toen ' overige gevonden wierd, dog gelukkig-
lijk zijn dezelve al te zaamen in de voortijd van dit jaar 1772
bij malkander gekoomen. Ik zoude dit werk wel met gezigten
of afteekeningen vercierdt hebben van 't kasteel daar wij ge-
resideert hebben, dog was bang dat, so ik 't niet bij intekening
liet doen, 't mij te veel kosten zoude, en om intekenaars te
krijgen deedt zig niet veel hoop toe op, dog mogelijk is zulk
ook 't beste, dewijl 't bovengemelde kasteel uyt de toenmalige
bezitters handen door verkoop is geraakt, en dus aan de ge-
hoopte successeurs niet als chagrin konde geven, daar mogelijk
't verhaal van dit reystogtje 't zelve door de herinnering van
't vermaak 't zelve eenigzints nog zal verdrijven, jammer is
't en wenschelijk was 't geweest dat het geheele gezelschap die
vreugd had moogen genieten dog de dood die ons daar van heeft
ontbloot liet op geen verdrieten.

Den 10 Julii 1765. Dies Mercurii.

Vertrokken wij van Amsterdam een quart voor negen uren van voor de herberg De Beerebijt buyten de Utrechtsche Poort aan den Amstel met een afgehuurde schuyt, bemand met één man alzo de tweede defaut liet gaan, en dus 't gezelschap die tweede plaats zelfs moest waarnemen gedurende de reys. Hierdoor en door 't wagten na vuur en melk konden wij niet vroeger vertrekken, 't geen één van ons gezelschap van onverduldig maakten. Te half tien raakte door onvoorzigtigheyd van één onzer de melkkan te onderste boven. De melk over de grond. Te Ouderkerk aan den Amstel kreegen wij wederom melk aan boord. Te elf uren passeerde wij met groote vrees het Abcouder meertje. Onze schipper verhaalde ons dat eens op 't zelve, door 't breeken van de jaaglijn, daar een etmaal op had vastgezeeten, dog toen wij het zelve passeerde was 't weder zeer bedaarft, egter dronken er sommigen van 't gezelschap een kopje koffy voor de schrik en 't gevaar dat wij hadden kennen ondergaan, want tot die tijd toe was de koffy bewaart en warm gehouden met doof vuur om de mond niet te branden. Vervolgens passeerde wij Abcoude, en kwamen in de rivier 't Geyn, passeerde verder Baambrug en 't slot te Loendersloot alwaar wij in de roef gingen om met mal-kander te gaan eeten zijnde ongeveer circa twaalf uren. Ons geregt bestond in koud gehakt vlees, dito hoenders te weeten gebraden, kaekjes, korsjes, brood, zout etc. en de drank in bier, mol, roode en witte wijn, hebbende dit alles tot Amsterdam te sloop genoomen. Passeerde verder de Nieuwersluys alwaar een sterke stroom ging dog de dapperheyd van onse schipper en 't stuur beletten dat wij niet stranden, en voeren so langs de rivier De Vegt na Breukelen alwaar wij te half twee arriveerde en uyt 't vaartuyg stapten dog onse demestiken volbragten de reys verder te water tot Utrecht. Wij vettrokken van Breukelen

(na alvorens een kopje thee in de herberg bij Gerrit Sas gedronken te hebben met een wagen met vier en een fergon met twee paarden bespannen zijnde ons eyge rijtuyg dat van Amsterdam vooruyt gegaan was en daar op ons wagtende was) op Maarssen, en vonden onderweg een regenkleed, dat van een wagen gevallen was. Voorts reeden wij door Zuylen langs den Daalsche dijk, alwaar wij 't regenkleed aan den eygenaarsse weder overhandigde tot haar groote vreugde alzo er een soete regenbuy viel, en de nieuwe jas voor 't eerst nat wierd van één van ons gezelschap. 't Was een soubise met een fluweele kraag. Kwamen te Utrecht dog hielden ons daar niet op. Van Utrecht reeden wij door Louwerecht en Absteer na Rhijnauwen. Zagen van verre Oud en Nieuw Amelisweerd leggen. Arriveerde tussen vier en vijf uren op 't slot te Rhijnauwen, daar wij verwelkomt wierden door een knecht die vooruyt gezonden was om alles tot onse receptie klaar te maken. Even na ons arrivement kwam de heer van Westreenen ¹⁾, zittende wegens 't eerste lid in de Staaten der provincie van Utrecht zijn opwagting aan ons maaken, dog wij wagten zijn Ed. niet af vemits alles nog niet in order was om zulke lieden behoorlijk te recipieeren, en de gemalin van de heer van 't slot die mede tot 't gezelschap behoorde, nog bezig was op 't pleyn van 't kasteel, alles met een verslagen oog en diep stilzwygen te beschouwen. Bij 't intrede in 't slot zelfs deedt één van 't gezelschap dat een stuk van een poet wilde weezen deeze volgende oratie, alwaar de heer van 't slot spreekende wierd ingevoert en deze aanspraak aan zijn egtgenoot doende en haar verwelkoomde met deeze woorden:

Zijt welkom op mijn oud en adelijk huys
Thans bewoont bij meenig specht en vleddermuys.
Ey lieve wilt maar vrij en zonder schroomen
in dit schoon en treffelijk paleys
geraagt heel net, en na den eysch
met staatsie binnen koomen.

Ik zal U tragten zo te onthaalen
dat gij na geen wederkomst zult taalen.

Tafel, stoel, ledikant en bed
zijn op zijn boersch hier klaar gezet.
Mijn garderobe is sodaanig gegarneert
dat er meenig muys en rat op teert.

Wagt hier geen taarten nog pastijen
met spekpannekoek moet gij U beleyen
of een stuk kaas en roggebrootd.

Dit is 't tracement o waarde egtgenoot
dat ik voor een goed onthaal U hier kan geven.

Nu gij U voor de eerste maal hier komt begeven.

Hier leef ik als een vorst en koning.

Zijt welkom nog eens in deeze woning.

Wat nu 't slot aangaat. Is een oud gebouw. Heeft schoone
ruyme saalen en diep verwulfde kelders. Is redelijk hoog
opgetrokken. Heeft eertijds ook een toren gehad, dog is
om 't gevaar wegens bouvalligheyd al voor lang afgebrooken,
gelijk ook één der vleugels door brand geruineert was.
Men komt langs een lange lommerrijke laan met hooge boomen
bezet door een groote poort, aan welkers eene zijde de
stallinge zijn en aan de andere zijde de bakker en brouwe-
rijen, op een groot ruym pleyen of bassecour met zwaare linden-
boomen bezet waardoor men verder over een royale brug
wederom door een poort met een toren dog niet heel hoog,

komt op 't binnenpleyn, en verder langs een aansienlijk trap opwaart gaat tot in 't kasteel zelfs.

De stichter of bouwer van 't tegenwoordige huys, dewijl meemaale ten tijde der bisschoppen verbrand en herbout is, schijnt geweest te zijn een van de heeren van Amstel, en wel van de Amstels van Mijnden, dewijl derzelve wapen op verscheyden balken en in de glazen gevonden werd, en onder andere 't wapen van eene jonker Jacob Amstel van Mijnden. Het huis leyt rondom in visrijke gragten aan de Kromme Rhijn, drie quartiers van Utrecht. De eygenaar in deeze jaaren 1765 is de heer David ten Hove, heere van Rhijnauwen, Den Bosch, Sleenburg, Den Brul etc., cannunik van Oudmunsteren St. Maria te Utrecht etc. Dus verre van 't huys. Om ses uren aariveerden onze domestiquen met een afgehuurde wagen. Om agt uren des avonds een koffer met bagagie daar wij zeer om verlegen waaren, dewijl 't nagt-gewaad van eenige van 't gezelschap daar in was.

's Avonds gingen wij op de jagt der vleddermuyzen, dog vongen niets. Gingen wijders soupeeren en tijdig na bed.

Dies Jovis. 11 Julii.

's Nagt matig gerust. Sommige van 't gezelschap met pijn in 't hoofd geincommodeert opgestaan. 's Morgens ontbeeten. De heer van 't huys met een boer van Thiel afgerekend. De garderobe van den heer gelugt en opgereddert. 't Overige gezelschap een wandeling gedaan door 't bouwland, over de sloten gesprongen etc. 's Middags schielijk gegeten. De heer van 't huys in masquerade aan tafel. Na de maaltijd met de zegen gevischt. Redelijk gevangen. Visite van de schout van De Brul, als mede van de overste Pesters, vrouw en zoon. Wederom gezamentlijk gewandeld na Den Hooge Boomgaard, Blaauwe Kamp, 't Heuveltje. Sommige van 't gezelschap vermoeyt te huys gekomen. Gesoupeert. Te elf uren na bed.

Dies Veneris. 12 Julii.

Matig gerust. Sommigen met pijn in't hoofd opgestaan. De vijver schoon laten maaken. Twee snoeken gezien, die 's avonds gevangen wierden. 's Middags visite van dominé van Bunnick ²⁾ met zijn vrouw en van de Raad van Staten Pesters ³⁾ met vrouw en oudste zoon. Met 't gezelschap gewandelt na Den Hooge Boomgardt. Gesoupeert en tijdig na bed. De vrou van 't huys pijn in 't oor.

Dies Saturni. 13 Julii.

's Nagts redelijk gerust. 't Gezelschap fris, uytgenomen de vrou van 't huys, die nog aan het oor laboreerde. 's Morgens te huys gebleeven. De vrouwen 's morgens theedoeken genaayt. Te huys gegeten. De vrou van 't huys na den eeten wat gaan leggen. In den agtermiddag een tourtje gereeden met 't gantsche gezelschap door Bunnick, over Odijk, Werkhoven, door Vegte over Bunnick weder terug. 's Avonds de heer van 't slot op de rottenjagt met twee steenen gewapend, dog niets opgedaan. 't Gezelschap vervolgens gesoupeert en al de flessen leeg gedronken.

Dies Solis. 14 Julii.

's Nagts wel geslapen. Na Bunnick gereeden ter kerk, met ons sessen op de wagen. De heer van de plaats verkeert op 't krat in 't postuur van een drukkende boer. Wat de kerk aangaat: dezelve is niet heel groot dog egter voorzien met choor, waar in eenige wapenborden van de familie van Bottenstein hangen. De heer van Rhijnauwen heeft ook aldaar een begraafplaats. 's Middags na den eeten 't meeste gezelschap een uyltje geknapt. Te vijf uren na de hofsteede van de heer Pesters. Aldaar gewandelt. Eenige verversching genooten. 's Avonds te huys gesoupeert.

Dies Lunae. 15 Julii.

's Nagts redelijk gerust. De heer van de plaats eerst met een boer in gesprek. Vervolgens na Utrecht. Des morgens, 't overige gezelschap bij huys gebleven. De dames porcelijn schoon gemaakt. Vroeg gegeten. Des na de middags na Zeyst gereeden. Bij de herrenhutters in 't broeders- en sustershuys geweest. Eenige snuysserijen gekogt. Vervolgens bij de secretaris van Zeyst thee gedronken. Verders in 't bosch van de heer Verbeek gewandelt, waarin verscheyde fraaye gezigten, als op de toren van Amersfoort, de toren van Driebergen. Weder bij de secretaris, aldaar een karsje genuttigt, en 's avonds tegens half negen geretourneert, wel gesoupeert en vermoeyt na bed.

Dies Martis. 16 Julii.

's Nagts wel gerust. 't Gezelschap bij huys gebleven. 't Huys wat opgeknapt. Vroeg gegeten. Des na de middags na Utrecht ter kermis gereeden. Diversche Fraayigheden gekogt. Vervolgens bij de Staten Westreenen ⁴⁾ en de raadsheer De Jong ⁵⁾ te visite geweest. Weder na de kermis gereeden. Wederom wat gekogt. Tegens half negen geretourneert, en 's avonds wat gesoupeert.

Dies Mercurii. 17 Julii.

Wel gerust. Spoedig ontbeeten. Met de zegen gevischt. Redelijk gevangen. De bureau van den heer en andere dingen opgereddert. Printen uytgeknipt. 's Middags een wandeling na een boerewoening gedaan. Kaas zien maaken.

's Avonds gesoupeert en vroeg na bedt.

Dies Jovis. 18 Julii.

Vroeg opgestaan. Betrokken lugt met regen, 't geen donker weerens maakten, alzo een tour gingen rijden. Van de plaats gingen wij met een schuytje De Kromme Rhijn over en verders te voet tot aan de boerenwerf die regt tegens 't huys over lag, alwaar 't gezelschap op een wagen ging zitten, rijdende over Odijk door Langbroek. Bezigtigde terwijl de paarden water kreegen 't kasteel te Sturkenborch van buyten, en reeden verder langs Laarsum na Amerongen, daar de paarden gevoedert wierden. Inmiddels klommen wij door 't bosch van Amerongen de hey op, van waar men van verre zag Rhenen, de Betuwe, als mede 't Rheensche Veen. 't Dorp Amerongen door gereeden hebbende, kwamen wij langs den Lekkendijk tot Wijk bij Duurstede daar wij ons middagmaal hielden. Bezigtigde de stad en 't kasteel met de nieuw aangelegde plantagie op de bolwerken van 't kasteel dewelke niet onaardig aangelegt waaren. Na de maaltijd die in kostelijke spekstroopen en gestoofde slierpeulen bestaan had vetrokken wij van daar langs de Lekkendijk na 't Cuylenburgsche veer en voeren daar over. Bezigtigde de stad met de overblijfsels van 't slot, en dronken in 't veerhuys een kopje thee alwaar een zeer aangenaam gezigt over de rivier was. Vervolgens kocht onze huyswaardt aldaar een salm over de 25 pond weegende die wij in ons rijtuygen pakten en voeren toen weder over en keerde langs de Lekkendijk terug tot Schalkwijk, en zo verders over Bunnik op Rhijnauwen, daar wij te agt uren retourneerden. Wel gesoupeert. Vroeg na bed.

Dies Veneris. 19 Julii.

Wel gerust. De dames wat vermoeyt van de togt van de voorgaande dag. Sommige met de heer na Utrecht op de kermis. Bij de raadsheer De Jong een visite gedaan als mede bij de heer Albinus aan geweest. Weder op de kermis met de heer Albinus.

Voomiddag na huys alwaar den dominé met zijn vrouw en dogter te gast kwamen op de zalm. Wat met den henghel ge-
vist. Twee baarsen gevangen. Met den dominé over den
hiacinthenbollen gedisputeert. Verder gesoupeert. Na bed.

Dies Saturni. 20 Julii.

's Nagts zwaar gereegent met buyen, 't geen op sommige van
het gezelschap eenige werking deedt. De heer van 't huys
na Utrecht. Andere wat gehengelt. Ses baarsjes gevangen.
Op 't huys gegeten, uytgezonder den heer die op de ver-
pachting der tiende in 't capittel van Ste Maria te Utrecht bleef.
's Middags visite van de vroedschap Westreenen ⁶⁾ om ons
tegens Maandag ten eeten te nodigen. 't Gezelschap uytge-
zondert onze huyswaardt te vijf uren na de overste Pesters ⁷⁾
op zijn hofstede bij Zeyst alwaar wij de burgermeester Van
Royen van Utrecht ontmoeten met deszelfs familie. Dronken
een kopje thee. Deeden een wandeling op de plaats. Onze
huyswaardt zijn vrouw over een pontje met de burgermeester
Van Royen gepasseert om de wandeling te verkorten. Keerde te
half agt na ons kasteel terug. Reeden voorbij den raad van
staten Pesters die ons eenige minuten arretteerden. Op de li-
miten van de heerlijkheyd Rhijnauwen sprong onze huyswaard
in 't portier en reed met ons tot op zijn slot. 's Avonds gesou-
peert. Na 't zelve klaagde onze hospes gelijk 's morgens reeds
had gedaan over een band of opspanning in 't lijf.
Daar wij hem een purgatie voor hadden geordineert, en die
zijn Ed. ook mede van Utrecht had gebragt.

Dies Solis. 21 Julii.

Wel gerust. 't Gezelschap fris en gezond uytgenomen de heer
die nog aan den band laboreerde, en zig op zijn legerstede
ophield en de purgatie ingenomen had. De vrou sterk aan

't keutelen 't geen een lang ontbijt maakten. Malkander braaf uytgescholden. 's Middags gegeten. De purgatie gewerkt. De heer beter dog somtijds nog een ongemakkelijke buy. Eén van 't kleyne volk bij de oudste heer Pesters te gast. De gantsche middag regen. 's Avonds sommige jassen gespeelt. Andere wat getekend.

Die Lunae. 22 Julii.

Eén van 't gezelschap met pijn in 't hoofd opgestaan. 's Morgens belet laten vraagen bij dominé van Bunnick tegen 's avonds. 's Middags de gevangen vis gegeten. 's Avonds bij dominé geweest. De dames na huys gereeden. De heeren gewandelt na huys na alvorens onze hospes met de timmermansbaas een zwaare besoigne had gehad. Eén van de vrouwe vroeg na bed, alzo nog al zwaare pijn in 't hoofd had.

Dies Martis. 23 Julii.

De pijn in 't hoofd gecontinueerd. Koffers gepakt. Hier en daar wat opgereddert. De heer met de boer afgerekend. De vrouw met haar dogter gedisputeert over 't bergen en schikken van haar goed. Bewijs over en weder ingebrogt. 's Middags sommige bij de heer Pesters geweest om afscheyd te nemen. Andere gewandelt na de Hooge Boomgaardt. Vuurwerken afgestooken. Laat na bed.

Dies Mercurii.

Vroeg opgestaan. 't Goed en de meubelen weggepakt. 't Huys geslooten. Alles na gekeeken hebbende vertrok 't gezelschap in twee rijtuygen tussen tien en half elf uren van Rhijnauwen.

Reeden door Absteë en Louwerecht, Utrecht langs den Daalsche dijk door Zuylen, Maarssen, Breukelen na de Nieuwersluys. Alwaar wij een visje aaten bij Van Veere. Vertrokken vandaar om half vier door Loenen en Vreeland na de hofstede Nesserak, toen ter tijd bezeeten werdende bij mev. de wed. de heer bewindhebber Sautijn ⁸⁾ de behuurtmoeder van onze heer van Rhijnauwen. Kwamen met de schou over De Vegt op de plaats, en dronken aldaar een kopje thee. Over sessen passeerde wij de Vegt weder met dezelfde schou, en reeden door de Velters Laan, 't Geyn, langs den Gaasp over Diemen door de Diemermeer na Amsterdam. Alwaar wij gelukkiglijk tussen agt en half negen uren aankwamen, en dien avond bij één van 't gezelschap te samen soupeerde en vroeg na bed gingen. Een gedeelte van onze domestiken met de bagagie wierden na Utrecht gebracht. De domestiken vertrokken van daar met de schuyt van één uur en de bagagie met de vragtschuyt. De eerste vonden op ons retour reeds te huys, dog de bagagie arriveerde 's anderdaags. De palfrenier was agtergelaten uyt oorzaak van de koorts en is eenige tijd daarna ook terug gekomen. So dat alles gezegt kan werden gelukkig afgelopen te zijn en de beschrijving is uyt.

De namen van de dagen zijn in het latijn: dies solis = zondag; lunae = maandag; martis = dinsdag; mercurii = woensdag; jovis = donderdag; veneris = vrijdag; saturni = zaterdag.

1. mr. Jan André van Westrenen.
2. ds. Alexander Jacob Elsnerus, predikant te Bunnik
1744-1777.
3. mr. Jan Pestere.
4. mr. Jan André van Westrenen.
5. mr. Everard de Jong.
6. mr. Jan Jacob van Westrenen.
7. Willem Nicolaas Pestere.
8. Wendela Eleonora Reael.

W.B. Heins